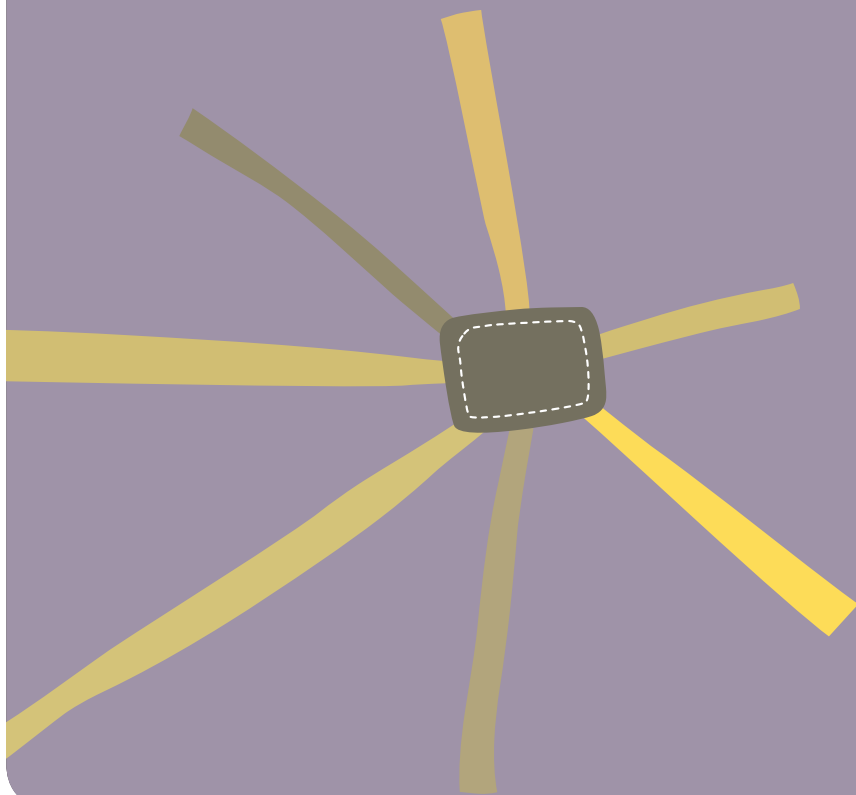

Pristup informacijama

OVA KARTICA NUDI OSNOVNE ASPEKTE VAŠEG PRAVA NA PRISTUP INFORMACIJAMA I KAKO GA ISKORISTITI KAO DIO VAŠE ZAGOVARAČKE STRATEGIJE. ONA OBJAŠNJAVA KAKO DOĆI DO INFORMACIJA KOJE DRŽE VLASTI, KAKO PRIPREMITI ZAHTEJEVE ZA DOBIJANJE INFORMACIJA, I ŠTA UČINITI AKO JE VAŠ ZAHTEJEV ODBIJEN.

Vaše pravo na pristup javnim informacijama

Javna tijela financiraju svoje aktivnosti javnim novcem. Njihova je uloga da služe javnosti i sve informacije koje kreiraju i čuvaju pripadaju javnosti. Nacionalni zakoni i međunarodno pravo prepoznaju osnovno pravo javnosti da pristupi informacijama koje čuvaju javna tijela.

Čak i ako u vašoj zemlji ne postoji zakon o „pristupu informacijama“ (u nekim državama naziv je „sloboda informacija“ ili „pravo na informacije“), velika je vjerojatnoća da postoje odredbe koje obavezuju javne službenike da odgovore na zahtjeve javnosti. Za listu država koje su usvojile zakonodavstvo o „pristupu informacijama“, posjetite <http://www.access-info.org>

Pravo na pristup informacijama funkcionira na dva načina:

Proaktivno: Javna tijela su obavezna osigurati, objaviti i distribuirati informacije o svojim osnovnim aktivnostima, budžetima i politikama.

Reaktivno: Svi građani imaju pravo zahtijevati od javnih tijela i službenika da dostave informaciju o svom radu i dokumentima koje čuvaju.

AKTIVNOST 1: ODLUČITE ŠTA JE TO ŠTO ŽELITE ZNATI

Prije nego podnesete zahtjev za dobijanje informacija, odlučite šta bi trebali znati kako bi postigli vaše ciljeve.

Napišite, na listu papira, jedan od ciljeva koje zagovarate, i identificirajte informacije koje će imati najviše uticaja na proces postizanja tog cilja.

Na primjer, ako je vaš cilj povećanje budžetskih sredstava za prenatalnu njegu za trudnice u javnim bolnicama, vjerovatno će vam trebati tačna informacija koliko se trenutno troši u toj oblasti. Da li je ta informacija dovoljna i razumljiva sama po sebi? Da li će efekti biti veći ako osigurate i neke komparativne informacije? Možete porediti koliki su troškovi liječenja i tretmana zdravstvenih problema sa kojima se suočavaju majke i djeca koja nisu dobili dobru prenatalnu njegu. Ili možete porediti iznos koji se dnevno troši na prenatalnu njegu sa dnevnim vojnim izdacima. Poznavanje vladinih izdataka pomoći će vam u nalaženju pravog poređenja koje će pojačati vašu argumentaciju.

Identificirajte izvore te informacije.

Određeni broj privatnih i javnih izvora informacija može pokrivati pitanje kojim se bavite. U našem primjeru, neke informacije o pitanju koliko novca stoji na raspolaganju za prenatalnu njegu mogu se dobiti kod ljekara i direktora bolnica, ali podaci o raspodjeli budžeta i izvještaji o trošenju nalaze se kod ministarstva zdravstva, finansija, ili kod državnog ureda za reviziju. Pokušajte da osigurate dva ili više izvora informacija kako bi mogli obaviti unakrsno poređenje podataka koje ćete dobiti i verifikaciju njihove pouzdanosti.

Pronađite informacije koje čuva vlada

Prije nego što podnesete zahtjev za dobijanje informacija, provjerite koje su informacije već objavljene. Takva pretraga uštedjet će vam puno vremena.

AKTIVNOST 2: POKUŠAJTE PRONAĆI INFORMACIJE KOJE SU VEĆ OBJAVLJENE

Tražite informacije o pitanju kojim se bavite, a koje je vlada već objavila:

- **Na websajtovima javnih tijela:** Za finansijske informacije, pokušajte na sajtu ministarstva finansija ili nacionalnog revizorskog tijela. Ako se informacije odnosi na neku javnu uslugu, na primjer obrazovanje, zdravstvo ili zapošljavanje, pretražite websajtove nadležnih ministarstava.
- **Pretraga na pretraživaču, na primjer Yahoo, Google, ili drugom pretraživaču koji je popularan u vašem regionu.** Probajte pretragu na drugim jezicima, a ne samo na jeziku vaše države. Izvještaji podneseni na engleskom jeziku državama-donatorima mogu sadržati korisne informacije, kao i izvještaji koje pripremaju međunarodne nevladine organizacije i think tankovi.
- **Pretraga lokalnih, državnih i nacionalnih biblioteka i vladinih ureda za informacije.** Posjetite ih lično, ili telefonom tražite da govorite sa bibliotekarom ili administratorom. Ipak, budite na oprezu sa glasnogovornicima koji mogu “spinovati” informaciju.
- **Osobna posjeta uredu nekog javnog tijela.** Vladina ministarstva nisu uvijek najotvorenija za javnost, ali je uglavnom moguće ući u njihove urede i zatražiti informaciju.

Ako se pokaže da pokušaji da sami pronađete informacije oduzimaju previše vremena i frustriraju vas, iskoristite pravo na pristup informacijama kako bi podnijeli zahtjev za dobijanje informacija.

Pripremite zahtjev za dobijanje informacija

Upamtite da imate pravo da vladi postavljate pitanja, a vlada je obavezna odgovoriti na vaša pitanja. Postoji ograničeni broj izuzetaka (navedeni dolje) kada vam ne moraju uvijek dati informaciju koju tražite, ali ipak moraju odgovoriti na vaš upit.

- **Ko može podnijeti zahtjev?** Zakoni skoro svih država dopuštaju svim građanima, bez obzira na njihovo državljanstvo, podnošenje zahtjeva za dobijanje informacija. Ne morate objašnjavati zašto se interesujete i što planirate učiniti sa tom informacijom. Uobičajeno, od vas će se tražiti da ostavite ime i prezime i poštansku ili email adresu na kojoj ćete primiti informacije.
- **Kako ću podnijeti zahtjev?** Uglavnom podnosite napismeno, poštom ili emailom, javnom tijelu od kojeg tražite informacije. U nekim državama dozvoljen je usmeni upit, mada je dobro imati podatke šta ste tražili i kada i napismeno.
- **Što navesti u zahtjevu?** Zahtjev treba biti što je moguće precizniji, kako bi pomogao javnim službenicima u identificiranju informacije koju tražite i manje razloga za odbijanje zahtjeva. U većini slučajeva neće biti potrebno da navedete koji tačno dokument tražite. Neka pitanja koja postavljate budu što je moguće jednostavnija. Bolje su vam šanse da dobijete brzi odgovor, a dopunska pitanja možete postaviti uvijek. Ne morate pominjati zakonodavstvo o pristupu informacijama, ali se može pokazati korisnim zato što ćete pokazati da znate koja su vaša zakonska prava.

AKTIVNOST 3: PRIPREMITE ZAHTJEV

Pisanje zahtjeva je jednostavno. Koristite jezik koji se smatra prihvatljivim u profesionalnoj komunikaciji u vašoj zemlji.

*Poštovani gospodine/gospođo,
Pišem vam kako bih zatražio sljedeće informacije, po Zakonu o slobodi informacija iz 2000. godine:*

- *Ukupne izdatke za vakcinaciju djece mlađe od 8 godina za 2006., 2007. i 2008. godinu. Molio bih da informacije budu prikazane po godini i, ako je moguće, po mjesecima u svakoj godini.*
- *Ukupan broj djece koja su primila vakcinu u 2006., 2007. i 2008. godini u sklopu novog vladinog programa „Vakcina za sve“.*

Zamolio bih vas da mi traženu informaciju dostavite elektronski, na moju email adresu navedenu ispod. Ako su vam potrebna neka objašnjenja u vezi sa ovim zahtjevom, ne ustručavajte se da me kontaktirate.

Vaš,...

- **Kako ću primiti informaciju?** Informacije možete dobiti u različitim formatima: Uvid u originalne dokumente, fotokopije, na DVD-u, CD-u, itd. U većini slučajeva, osim ako se ne radi o nerazumnom ili preskupom zahtjevu, imate pravo dobiti informacije u formatu koji ste sami naveli.
- **Kada ću primiti informaciju?** Rok za odgovor je regulisan zakonom i razlikuje se od jedne države do druge: U malom broju država on traje duže od jednog mjeseca. Prosjek je oko 15 radnih dana. Većina država dopušta javnim tijelima da produže rok za dostavljanje informacija od nekoliko dana do najviše mjesec dana, kada se radi o složenim zahtjevima. U svakom slučaju, osoba koja je podnijela zahtjev treba biti obavještena o odlaganju i o razlozima odlaganja.
- **Da li ću morati platiti za dobijanje informacije?** Podnošenje zahtjeva za dobijanje informacija trebalo bi uvijek biti besplatno (tek nekoliko

država naplaćuje simboličnu nadoknadu). Možda ćete morati pokriti troškove fotokopiranja i poštarine, koji moraju biti u saglasnosti sa objavljenim tarifama. Ako sumnjate da su vam naplatili više nego što je trebalo, iznesite svoju zabrinutost javnom tijelu, ombudsmenu ili povjereniku za informacije.

Da li mogu dobiti sve informacije koje drži vlada?

Ne. Pravo na pristup informacijama nije apsolutno. Informacije mogu biti uskraćene na osnovu nacionalne sigurnosti ili očuvanja javnog poretka, zbog zaštite krivičnih istraga, privatnosti, ili kako bi se zaštitili poslovni interesi privatnih kompanija. Nacionalno zakonodavstvo o pristupu informacijama sadrži listu izuzetaka i uputstava za postupanje.

Vlade mogu da zadrže samo malu količinu informacija i moraju dokazati da one moraju biti tajne. Javna tijela takođe moraju postići ravnotežu između pravila povjerljivosti i interesa javnosti. Ako otkrivanje informacija predstavlja vrhunski javni interes, informaciju treba otkriti, čak i ako se na nju odnosi neki od izuzetaka.

Trebate znati da se izuzeća odnose na informaciju, ne na cijele dokumente. Kada je izuzetak primjenjiv, javna tijela trebaju vam omogućiti djelimičan pristup dokumentima; to se radi pokrivanjem ili brisanjem osjetljivih podataka, nakon čega možete dobiti ostatak dokumenta. U takvom slučaju, javno tijelo vas mora obavijestiti da su „priredili“ dokument i označiti mjesta sa prikrivenim informacijama, sa detaljnim opravdanjem zašto je to bilo potrebno.

AKTIVNOST 4: PREDVIDITE IZUZETKE

Razmislite da li se na neku informaciju koju tražite mogu primijeniti pravila o izuzeću. Može li javno tijelo ograničiti pristup informaciji na političkoj osnovi? Ako da, pokušajte da odvojite one informacije koje zdravorazumski ne bi trebale biti predmet izuzeća, i podnesite zasebne zahtjeve. Prije nego što podnesete zahtjev, isplanirajte vaše reakcije ako ne dobijete traženu informaciju, a naročito ako sumnjate da ćete se suočiti sa otporima.

pristup informacijama: p3

Strategije koje možete primijeniti:

- Objavite unaprijed da ćete podnijeti zahtjev - ta strategija stavlja pritisak na vladu da mora odgovoriti.
- Informirajte NVO-e i novinare da podnosite zahtjev i da ćete ih obavijestiti o odgovoru.
- Planirajte načine na koje možete mobilizirati vaše podržavače ako je vaš zahtjev odbijen. U zavisnosti od konteksta u vašoj državi, međunarodni akteri kao što su međuvladine organizacije mogu pomoći u pritisku na vladu da objavi informacije.

Šta ako ne dobijem traženo?

Imate pravo žalbe ako ne dobijete informaciju koju ste tražili ili neki odgovor. U državama koje imaju dobre zakone o pristupu informacijama postojeće jasna procedura i sistem za podnoženje žalbi. Najprije morate podnijeti žalbu tijelu koje je odbilo da vam da informaciju. Ako to ne da rezultata, slučaj predstavite sudovima ili povjereniku za informacije, ako takva institucija postoji. Pročitajte više na: www.access-info.org

Ovu karticu pripremila je Access Info Europe (<http://www.access-info.org>).